

Kanuni Sultan Süleyman dönemi, III. Selim, II. Mahmud, Abdülaziz, Abdülhamid dönemlerine ve Birinci Dünya Savaşına kadar geniş bir konu yelpazesi oluşturduğu görülmektedir. Derlemede yer alan makaleler, çoğunlukla birinci el kaynaklara dayanan orijinal makalelerdir ve Osmanlı tarihi çalışmalarına önemli katkı sağlayacak niteliktedir. Birkaç ufak yazım yanlışı dışında (ör. Machiel Kiel'in girişinde *Beitrag* - katkı yanlışıyla *Betrag*- tutar olarak yazılmıştır, s. 273)dikkat çeken bir sorun yer almamaktadır.

Büyük emek harcanarak hazırlanmış bu büyük eserin en büyük eksikliği, Kemal Beydilli'nin tez öğrencileri ile asistanlarının çoğunu kapsamamış olmasıdır. Fakat şüphesiz bu eser onların "Hoca kabul etmez!" korkularını yenmelerine vesile olmuştur ve yeni inisiyatifleri teşvik eder niteliktedir.

Mehmet Hacısalihoğlu

Andrei Pippidi,

Visions of the Ottoman World in Renaissance Europe,

London: Hurst & Company, 2012.

A. Pippidi, 1983 yılında Oxford Üniversitesi'nde hazırladığı doktora tezinin güncellenmiş ve genişletilmiş şekli olan eserinin asıl amacını, "Osmanlı ilerleyişine Batılı entelektüellerin verdikleri tepkiyi göstermek" şeklinde ifade eder. Kitabını bu tema üzerine bina eden yazar, 'Türk' kavramına vurgu yapar ve bunu etnik bir grubu tanımlamak için değil, 'Müslüman Osmanlı'ya karşılık olarak kullandığını söyler. Bu eksende Osmanlılar'ın Avrupa'daki ilk fetihlerinden başlayarak XVII. yy.'ın ilk yarısına kadar Batılıların Türklere bakışlarının kodlarını çözmeye ve arka planda yer alan temel saiklere ışık tutmaya çalışır.¹

Altı bölümden oluşan eserin girişi sayılabilecek olan *An Archeology of Representations* başlıklı birinci bölümde eserle ilgili genel bir çerçeve çizilir. Yazar, çalışmasının yalnızca Osmanlı algısı ekseninde olmadığını, aynı zamanda Osmanlı tebası olan Hıristiyanların vaziyetleri hakkında bilgiler de verdiğini söyler. Kaynaklarını

1 A. Pippidi'nin ele alınan kitabının konusuna benzer nitelikte Osmanlı ve Batı ilişkileri, Batı'da Osmanlı algısı ve bu algıda dinin etkisi temalı önemli bazı makale çalışmaları yapılmıştır. Söz konusu çalışmaların yer aldığı yayın için bkz. Seyfi Kenan (ed.), *Erken Klasik Dönemden XVIII. Yüzyıl Sonuna Kadar Osmanlılar ve Avrupa: Seyahat, Karşılaşma ve Etkileşim*, (İstanbul: İSAM, 2010).

bilimsel bir süzgeçten geçirdiğini ifade eden Pippidi özellikle, Batılı yazarların Osmanlılar hakkındaki görüşlerinin tutarsız ve sık sık birbirini nakzeden bilgiler içerdiğini vurgular. Ayrıca, dini, siyasi ve edebi kolaycılık gibi sebeplerden dolayı Osmanlılar'a ait olan gerçek fotoğrafın genel olarak ya gölgelendiğini ya da karartıldığını söyler.

Pippidi'ye göre, Batı'da Osmanlı algısını örgütleyen ve belirleyen temel dinamik Reform hareketleridir. Nitekim Reformist yaklaşımlar, Batı'nın Osmanlı hukuku ve düzenine bakışıyla ilgili mevcut zihniyet aynasını dört bir tarafından parçalamıştır. Bununla beraber yazar, XIV. ve XV. yy.'da Osmanlı karşıtı algının kaynağını dini saiklerin teşkil ettiğini söylerken, günümüzde ortaya çıkan yeni bilgilere rağmen bu tarz eski önkabullerin henüz değişmemiş olmasını teessüfle karşılar.

“Late Medieval and Renaissance Views of the Ottomans” başlıklı ikinci bölümde Haçlı seferleri süreci ele alınmakta ve Batılıların, İstanbul'un fethiyle sonuçlanan evre hakkında umursamaz bir tavır içinde buldukları ifade edilmektedir. Özellikle fetih sonrasında gündeme gelen “Müslüman Osmanlı”ya karşı “Hıristiyan Avrupa”nın birleştirilmesi projelerine öncülük edenlerin önemli bir kısmının askeri, siyasi ve dini konularla vazifeli seyyahlar olduğu belirtilir. Bu tür casus seyyahlara göre düşman tektir: “Müslüman Türkler.” Bunun karşısına “Hıristiyan Avrupa” tek vücut olarak çıkmalıdır.

Bu bölümde yazar, Papalık özelinde ve genel olarak Hümanist çevrelerde İstanbul'un fethine doğru giden süreci ve sonrasına dair yansımaları gözler önüne sermekte, Türk ilerleyişinin durdurulması için gerek papalık makamında bulunmuş ve gerekse devlet görevleri olan birtakım önemli isimlerin savaş açılması yönündeki çabalarına ışık tutmaktadır. Aynı zamanda, söz konusu aktörlerin hissiyatlarına değinerek yaptıkları manipülasyonu da tespit etmektedir. Bununla beraber, İstanbul'un fethi öncesi ve sonrasında Fatih Sultan Mehmed'in Batılı ve özellikle İtalyan yazarlar tarafından nasıl algılandığına değinmekte ve sonraki sultanların çağdaşları olan yazarlara kadar söz konusu algının izini sürmektedir. Dışa yansıyan hakim görüntü olarak, Türklerin, 'kana susamış barbarlar' olduğu konusunda genel bir ittifak olduğuna vurgu yapmaktadır.

Yazar, konu etrafında Batı dillerindeki ilgili eserlerin temel argümanlarını özetlemek ve bunlarla ilgili görüşlerini yer yer belirtmek suretiyle, Osmanlı tarihi hakkında bibliyografik açıdan da önemli bilgiler sunmuş olmaktadır.

Yazarın üzerinde durduğu Pero Tafur, Bertrandon de la Broquière, Arnold von Harff, Sir John Madeville ve Brother Bartolomeo di Giano gibi seyyahların ileri sürdükleri görüşler genel olarak şöyle özetlenebilir: ‘Türkler kaba, şehvet düşkün,

vahşi ve zalimdirler, tebaları olan Hıristiyanlara da zulmetmektedirler'. Bu yargılara karşılık getirilen öneriler ise şöyledir: 'Türkler, ya Amerikalı yerliler örneğinde olduğu gibi Hıristiyanlığı kabul edecekler, ya zorla boyun eğdirilecekler ya da zayıf yönleri üzerinden geliştirilecek politikalarla geriletilecekler'.

Yazarın, Türklerin Hıristiyanlaşacağına dair XV ve XVI. yüzyıllarda görüş ileri süren Angelo Giovanni Lomellino, Giovanni Nanni ve Antonio Arquato gibi bazı kâhin, falcı ve astrologları zikrederken von Harff'ın bir casus, Madeville'nin sabit fikirli bir propagandist, di Giano'nun bir misyoner olduğunu belirtmekten de kaçınmadığı görülür.

A. Pippidi, Osmanlılar hakkında "zalim" (tyranny) ifadesinin Batılılar tarafından kullanılmasının, özellikle İnebahtı mağlubiyetiyle (1571) birlikte "yenilmez Türkler" önkabulünün yıkılmasından sonra yaygınlaştığını belirtir. Örneğin, Venedikliler bu tarihe kadar Türkleri tanımlar ve tasvir ederlerken "zalim" ve "vahşi" sıfatlarına pek iltifat göstermedikleri gibi, planlanması istenen savaş tekliflerine karşılık isteksiz bir duruş sergilemişler ve daha çok müzakere yolunu tercih etmişlerdir. 1585 yılına gelindiğinde ise Gianfranco Morosini, Osmanlıları "dünyanın gördüğü en büyük zalim" olarak tanımlayacaktır.

Bunlara rağmen yazar, Osmanlı seyahat notlarının günümüze kadar ulaşmış olmasını geniş bir literatür sağlamış olması bakımından çok değerli bulur ve seyyahların yaptıkları tasvirlerden bir Osmanlı imajının inşa edilebileceğini belirtir. Fakat, seyyahların birinden diğerine, İstanbul'a geldikleri güzergâha (ör. Sırbistan üzerinden ya da Ege adalarından) bağlı olarak bu Osmanlı algısının da farklılaştığını söyler. Ayrıca, bölgeden bölgeye ve on yıldan on yıla koşulların değiştiğini de dikkate almak gerektiğini dile getirir ve seyyahların aktarımlarındaki çelişkilerin kaynağı olarak iki sebebe dikkat çeker: "Seyyahların dini önyargıları ve ait oldukları farklı kültürler."

Türkler, emeğe verdikleri önem, hukuka saygı gibi Hıristiyanlarca çoktan unutulmuş ilkeler dolayısıyla söz konusu seyyahlar tarafından zaman zaman takdir de görmüşlerdir. Hıristiyanlık dünyasıyla ilgili Türkler üzerinden dile getirilen bu tür eleştirilerle Protestanlığın köklerinde yatan ilkeler arasındaki bağıntıyı ifade etmeden geçmek zordur. Yazara göre bu durum, Luther öncesinde Protestanlığa doğru evrilen sürece işaret etmektedir.

"Three Thinkers and Their Disciples" ismini taşıyan üçüncü bölümde Rönesans ve Reform dönemlerinin üç öncüsü olan Makyavel, Luther ve Erasmus'un Müslüman Doğu hakkında Hıristiyan Batı'ya doğrudan ya da dolaylı olarak çizdikleri istikamet ve bunun yöntemleri üzerinde durulmaktadır. Yazar, üzerlerine dikkat çektiği üç düşünür ve onların takipçileri tarafından Türkler dolayısıyla

Macaristan, İspanya, Fransa ve Almanya'da yaşanan arayış ve çıkış yollarını irdeler. Hümanist aydınların düşündükleri ve gerçekleşmesini istedikleri genel olarak iki yöntem vardır: “Kâfir Türklere karşı Hıristiyan Avrupa'nın birleşmesi ve Türklerin Hıristiyanlaştırılması.”

İlk olarak Makyavel'i ve onun *Prens* isimli meşhur eserini ele alan yazar, buradaki Fransız ve Türk yönetim şekilleri arasındaki mukayeseli tespitlere yoğunlaşır. Makyavel gibi Türkler'i dolaylı şekilde bir umut olarak gören hümanist aydınlardan Robert Cecil, Jacques Bongars, Hubert Languet, Paolo Sarpi ve Francesco Vettori'nin öne sürdükleri görüşlere dikkat çeker.

Luther ise, Türkleri ve Papa'yı aynı anda hedef alarak “Papa deccaldır, Türklerle şeytanın cisimleşmiş şekli” olduğunu dile getirmekte ve Osmanlı fetihlerini kıyametle özdeşleştirmektedir. Ayrıca Türkler, Luther tarafından ‘Avrupalıların hayatlarına çökmüş bir karabasan’ gibi gösterilir. Luther'in takipçilerinden olan Hartmudt von Kronberg ise, Papa VI. Hadrian'a yazdığı bir mektubunda, papalık kurumunu ilga ederek Luther'in öğretisi etrafında bütün Avrupa'yı birleştirmesini teklif etmektedir. Kronberg'e göre Türkler de bu şekilde Hıristiyanlaşma yoluna gireceklerdir.

Eserde ayrıca, benzer görüşleri paylaşan ve aynı amaca matuf birtakım çalışmalar yapan XVI. yy. seyyah ve yazarlarından Salomon Schweigger, David Ungnad, Stephan Gerlach, David Chytraeus, Franz Billerbeck, Martin Crusius gibi Luthercilerin fikirleri üzerinde durulur. Yazar, Crusius ve Chytraeus'un Balkan tarihini, Türklerden bağımsız bir şekilde ve Avrupa tarihinin bir parçası olarak ele alan ilk kişiler olduğuna okuyucunun dikkatini çekerek söz konusu yazarların düşünsel anlamda yaptıkları stratejik hamleye işaret etmektedir.

Bu bölümde ele alınan üçüncü düşünür olan Erasmus, yeni bir haçlı seferi fikrine temkinli yaklaşmıştır. 1515 yılında şöyle der: “Türklerle savaşmamız konusunda, ne İsa'nın bir emri ne de havarilerinin bir teşviki vardır.” Papa X. Leo'ya yazdığı mektubunda Erasmus, “bütün prensleri karşılıklı bir uyum ve barış içerisinde Hıristiyanlık'ta buluşturarak, kâfir Türkleri zapturapt altına almak ve imha etmek için en doğru ve güvenli anayolu da inşa etmiş olacaksınız” demektedir. Bu düşüncesinden vazgeçmeksizin ileriki dönemlerde “şartların kendilerini zorlaması ve kaçınılmaz olması dışında Türklerle savaş fikrine sıcak bakmadığını ve zaferin, Tanrı'nın inayeti olmadan kazanılamayacağını” ifade etmektedir. Erasmus bir savaş aleyhtarı değildi, fakat, Avrupa'yı harap eden çatışmaları vebaya benzetiyor ve St. Augustine'in “Just War” (haklı savaş) kuramına dayanarak savaş fikrini sert bir şekilde mahkum ediyordu.

Yazar Pippidi, din ve kültürlerin yaşama hakkını savunan ve bu bağlamda Osmanlıları bilimsel bir değerlendirmeye tabi tutan Erasmus takipçileri olarak tanınan François Baudouin, Jean Bodin ve Etienne Pasquier gibi yazarlar üzerinde de durur. Özellikle, herkesin kendi dinini serbestçe yaşama hakkını savunan F. Baudouin'nin, bu ilkeyi gerçekleştirmiş olan Osmanlıların bunu nasıl olup da başarmış olduklarına şaşırıldığını dile getirir. Zira bu dönemlerde, sanıldığı aksine, Osmanlı topraklarında yaşayan Hıristiyanlar için dinlerini yaşama kaygısından ziyade sosyal ve ekonomik sorunları ilk sırada yer almaktadır.

Avrupalılar, Balkanlarda yaşayan Osmanlı tebası olan Hıristiyanları, çözülmünün anahtarı saymaktaydılar. Özellikle, din üzerinden kurulacak bir bağ ile bu ayrılık sağlanabilirdi. Nitekim, Osmanlı Rumları zamanın şartlarına bağlı olarak önce Katoliklerle, ardından Protestanlarla yakınlaşmışlardır. Erasmus öğretisi de, yapılan propagandalar sayesinde Orta Avrupadan Balkanlarda Romanlar, Slavlar, Ermeniler, Rumlara ve Doğu Akdeniz'de ise Frenklere kadar uzanmıştır. Ayrıca, Boğdan ve Selanikte XVI. yy.'ın ortalarından itibaren yoğunlaşan misyonerlik faaliyetleri sonucu Protestanlık'a geçenler olmuştur.

"After Erasmus" adını taşıyan dördüncü bölümde A. Pippidi, "Sancte Turca, libera nos!" (Aziz Türkler, bizi kurtarın!) şeklinde Türklere ironik bir dille seslenen ve ilk olarak Osmanlı Devleti'ni "hasta adam" olarak ilan eden Paolo Sarpi, Katolik ve Protestanlar arasında bir uzlaşma sağlanması için çabalayan Jacques-Auguste de Thou (Thuanus), Doğu Kilisesi ve Protestanlık arasında politik anlamda ortak bir zemin oluşması için uğraşan Isaac Casaubon, İstanbul ve İzmir'den götürdüğü yazmalar ve Osmanlı maddi kültürüne ait muhtelif antik eşyalarla Fransa'da önemli bir müze oluşturan Nicolas-Claude Fabri de Pairesc gibi yazarların görüşlerine yer vermekte ve bunlar üzerinden şekillenen Osmanlı algısı üzerinde durmaktadır.

XVII. yy.'ın ikinci yarısında özellikle 1683 Viyana savaşı sonrası Balkanlar'a veya Anadolu'ya giden seyyahlar artık buradaki Hıristiyanlarla ilgili herhangi bir üzüntü taşımıyorlardı. Zira, zamanın çoğu oryantalisti, savaş alanını terketmiş ve kendilerini dilbilimsel çalışmalara vermişlerdi. Yazarın belirttiğine göre Batı'da genel tarih içerisindeki Osmanlı tarihinin temeli Agrippa d'Aubigné ve Jacques-Auguste de Thou tarafından bu yüzyılda atılmıştır. Diğer taraftan, Osmanlıların artık sona yaklaştıkları şeklinde kehanetler de paralel bir şekilde yaygınlık kazanmıştır.

Kitabın hedef kitlesinin özellikle İngiliz okuyucular olduğunu dile getiren yazar, bu sebeple İngiliz-Türk ilişkilerini ayrı bir başlıkta değerlendirmiş ve beşinci bölüme "Anglo-Turcica" adını vermiştir. XVI. yy.'ın başlarında Türkler, "dünyanın mevcut korkusu" ve "Tanrı'nın gazabının araçları"yken, bir ada devlet olmasının

sağladığı ayrıksılık sebebiyle İngiltere için durum böyle olmamış ve getirilen Haçlı seferi teklifleri burada pek ilgi görmemiştir. Yazara göre İngiliz seyyahlar, yurtlarından ayrılırlarken yanlarında bilgi bakımından doğu ile ilgili her ne götürmüşlerse dönüşte ilave bir şey getirmiş değillerdir. Bu, onların iyi gözlemci olmadıklarından değil, kendilerini geçmişten getirdikleri bakış açılarından soyutlayamamalarından ileri gelmiştir. Yazar, Türklerle ilgili ilk dönem İngiliz literatürünün genel özelliğinin, klasik dini geçmişle olan bağları yeniden kurmak şeklinde belirdiğini söyler. Büyük Giles Flethcher'e (1549-1611) atfedilen "The Policy of the Turkish Empire" isimli kitabında Türkler hakkında "vahşi, zalim, kaba" şeklindeki önyargılı nitelermelerin belirgin olduğu ve Türklerin nasıl olup da Hıristiyan topraklarında kazanımlar sağlayacak bir yönetim kurabildiklerinin sorgulandığına değinir. Pippidi ayrıca, İslâm'la ilgili olarak söz konusu kitapta ileri sürülen fikirlerin uydurma olduğunu söylemekten de geri durmaz.

Bu bölümde yazar, 1453'ten hemen sonra İstanbul'u terkederek İngiltere'ye sığınan John Argyropoulos ve Emmanuel gibi bilginlerin burada gerçekleştirdikleri başarılarla da dikkat çeker. Ve Türkleri, Hıristiyan Avrupa medeniyeti için bir tehlike olarak gören Thomas More'un görüşlerine değinir. Yazarın belirttiğine göre, yıllar ilerledikçe Osmanlıların kuzey sınırları iki sebep yüzünden İngiltere'nin ilgisine dahiline girer: 'Mağdur Protestan mültecileri yerleştirme alanı olarak ve bölgede yükselen ticaret.'

Altıncı bölüm "Trade, Politics and Religion" başlığını taşımaktadır. Bu bölümde yazar, İngiltere ve Osmanlılar arasında gelişen ticarete ve bunda öne çıkan isimlere yer vermektedir. Söz konusu aktörlerin başında İstanbul'a atanan ilk İngiliz elçisi William Harborne gelir. Harborne'un 1580'de İngiltere'ye verilen kapitülasyonlar, bölge ticareti ve Levant Company'nin kurulmasındaki çabalarına değinilir. Bundan başka Edward Barton, John Newberie, Henry Austell, Richard Mallorye, Thomas Wilcox, Richard Babington, George Anglesea, Edward Bushell, William Aldridge gibi tüccarlara da yer veren yazar, 1618'e geldiğinde bölgede İngiliz ticaretinin çok güçlendiğini belirtir. Seyyahların Türkler hakkında verdikleri bilgiler de bu bölümde önemli bir yer tutar.

Yazar, Elizabethan dönemi Osmanlı algısının, İngiliz oyun yazarları ve edibi-yatçılarının eserlerinden süzulebileceğini düşünmektedir. Bu bağlamda, Christopher Marlowe, Thomas Kyd, Shakespeare, Thomas Goffe ve Roger Boyle gibi yazarların eserlerindeki Türk karakterlerini örnek olarak verir. Diğer taraftan, katı bir Türk aleyhtarı olan Francis Bacon'ın ileri sürdüğü görüşleri de aynı minvalde zikreder. Ayrıca, ikisi İngiltere ve birisi İran adına her türlü casusluk, elçilik, aracılık gibi görevleri yerine getirmiş olan Sherley kardeşlerin faaliyetlerine değinir.

Henry Blount gibi övücü bir üslupla yaklaşanlar olsa da, genel olarak İngiliz yazarlar Türkleri 'zalim, vahşi canavar, medeniyet düşmanı, geri kalmış, şehvet ve para düşkünü' olarak tanımlarlar. İngiltere'de Bacon dönemindeki katı Osmanlı algısı yavaş yavaş değişime uğramış ve I. James döneminde ekonomik ve siyasi kaygıların bir sonucu olarak Osmanlılarla ilişkiler iyi bir seyir izlemiştir.

Eserinin son kısmında konuyu özetleyen Pippidi, genel yargılarını da burada vermektedir. Dağınık ve parçalı Katolik Hıristiyan dünyasının Osmanlıların Avrupa'ya çıkışlarına bir refleks olarak tahkim edildiğini söyler. Bu dönemde Müslümanlarla temas kuranların şekillendirdikleri 'vahşi' Türk algısı, Rönesans döneminde de devam etmiştir. Özellikle İstanbul'un düşmesinden sonra, birkaç olumlu yaklaşım dışında, Türklere karşı Batı'nın tavrının genelde düşmanca olduğunu ve her ne kadar Osmanlılar tabiyetlerinde Hıristiyanlara yaşama hakkı vermişlerse de, bu durumun mevcut olumsuz algıyı değiştirmedikçe söyler. Güç olarak kırılma noktası Osmanlılar'ın İnebahtı'da mağlubiyeti tatmış olmalarıdır. Bu tarihten itibaren Osmanlılar'ın artık sonlarının geldiği düşüncesi Batı'da yaygınlık kazanmış ve buna dair umutlar artmıştır.

Makyavel ile birlikte XV. yy.'a doğru Batılılar, Osmanlıları merkezi monarşik yapıya İspanya, İngiltere ve Fransa ile karşılaştırmışlardır. Martin Luther, başlangıçta Roma Kilisesi'ni şeytana benzetirken, Viyana kuşatması sonrası (1529) bu yakıştırmalarını Osmanlılara yöneltmiştir. Osmanlı coğrafyasındaki Rumlar da, özellikle Katolik yapıya karşı çıkan Calvinist, Lutheran vb. hareketlerin hedef kitlesi olmuştur. Erasmus Avrupada savaş karşıtı politikalara daha yakın duran Almanya, İtalya, Fransa İngiltere, İspanya, Polonya ve Macaristan gibi ülkelerde takipçiler bulmuştur. Osmanlıyı tartışan yazarların kullandıkları hümanist dil de bazen Makyavel'in öğretilerinden süzölmüş olurdu.

Osmanlı coğrafyasına, günlük hayatı canlı olarak görmek için seyahat eden ve doğu dillerini öğrenen İngiliz seyyahlar, Osmanlı karşıtı önyargıları düzelterek aydın bir tabaka hazırladı. Bu nedenle, akademik disiplinin şafağı doğuyor, Henry Blount ise 1634 yılında; "Eylem halinde olan yegâne milletin Türkler olduğunu" ilan ediyordu. Blount'un bu sözleri, tarafsızlığa doğru evrilen ve geçmişten ayrılan farklı bir dönüşüm sağladı. Buna karşılık Pippidi, Türklerin Avrupa içlerinde kabul görmeye başlamasının, Köprülü ailesinin Osmanlıya yeniden aşılacağı şahin politikalar sonucunda sekteye uğradığı ve başarısız Viyana kuşatmasının faturasını da Osmanlıların Karlofça'da ödedikleri şeklinde dikkat çeken bir tespitle bulunarak eserini sonlandırmaktadır.

Üslup, dil ve yaklaşım bakımından oldukça özgün, akademik ve eleştirel bir niteliğe sahip olan eserde Türkçe kaynaklara pek yer verilmemiş olması bir eksiklik

gibi görünse de, kitabın Osmanlı tarihi literatürüne sunduğu katkı yadsınamaz. Zira, eserin klasik dönem Batı literatürünün bir özeti sayılabilecek bibliyografik değerlendirmeleri içeriyor olması, söz konusu katkının boyutlarının derecesini yükseltmektedir. Bu itibarla, Batıların zihinlerindeki Osmanlı algısını asıl kaynağından resmediyor oluşu, A. Pippidi'nin bu eserini şimdiden klasikleştirmiş sayılabilir. Diğer taraftan, başlangıcından XVII. yy.'a kadar olsa da, Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinin tarihi seyrini açık bir şekilde sunması da kitaba güncel bakımdan değer katan ayrı bir özellik olarak zikredilmelidir. Bu önemli çalışma, yazarının hedef kitlesi olarak gösterdiği İngiliz okuyucudan çok daha fazla Türk araştırmacıları ilgilendiriyor olması sebebiyle, umarız ki, en kısa zamanda Türkçe'ye kazandırılır.

Kenan Yıldız

Dariusz Kołodziejczyk,

Zaproszenie do Osmanistyki. Typologia i Charasterystyka Źródeł Muzułmańskich Ŗasjadów Dawnej Rzeczypospolitej: Imperium Osmańskie i Chanatu Krymskiego / Eski Lehistan'ın Müslüman Komşularının Kaynaklarının Tipolojisi ve Karakteri: Osmanlı İmparatorluğu ve Kırım Hanlığı (Warszawa: Wydawnictwo DIG, 2013), 120 sayfa.

Osmanlı tarihi çalışmalarının sağlam bir temele oturtulması için, bu çalışmaların en önemli ayağı olan arşivlerin ve arşiv kaynaklarının tanınması ve belgelerin dilinin anlaşılacak doğru yorumlanması gerektiğı herkesin malumudur. Bu bakımdan ayrı bir ihtisas sahası olan paleografya ve diplomatikanın tarihçiler ve tarih öğrencileri tarafından önemli ölçüde bilinmesi gerekir. Osmanlı Devleti'nde her bir kalemin farklı tarzda yazışma üslubu olduğu ve kayıt tuttuğı göz önüne alınırsa Osmanistika (Osmanlı araştırmaları bilimi) alanındaki çalışmalar için bu, daha da özel bir anlam taşır. Günümüzde tarihçiler için bu yönde yardımcı kitaplar mevcuttur. Mübahat Kütükođlu'nun ve Tayyip Gökbilgin'in kitapları bunların başında gelir.¹ Yine Polonyalı bilim adamları Jan Reychman'ın Ananiasz Zajaczkowski ile birlikte hazırladığı çalışması ve konuya farklı yönlerden bakış açısıyla Suraiya Faroqi'nin eseri de aynı

1 Bkz. Mübahat Kütükođlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili: Diplomatik*, (İstanbul: Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı, 1994); M. Tayyip Gökbilgin, *Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlimi*, (İstanbul: Enderun Kitabevi, 1992).